Erityisasiantuntija Janne Pitkänen

YMPÄRISTÖVALIOKUNNALLE

ASIA: E 32/2025 vp - Valtioneuvoston selvitys: Kemikaalit; REACH-asetuksen (EY N:o 1907/2006) mukainen rajoitus koskien lyijyn käyttöä ammuksissa ja kalastusvälineissä

Euroopan komissio antoi heinäkuussa 2019 Euroopan kemikaalivirastolle (ECHA) pyynnön valmistella uusi rajoitusehdotus, joka koskisi muualla kuin kosteikkoalueilla käytettävien ammusten lisäksi myös kalastusvälineiden lyijypitoisuuden rajoittamista. Euroopan kemikaaliviraston raportti valmistui joulukuussa 2022. Komissio julkaisi ehdotuksen säännösmuutokseksi keväällä 2025.

Maa- ja metsätalousministeriö on osallistunut valmisteluun jo vuodesta 2019 lähtien, eli siinä vaiheessa, kun EU:n kemikaalivirasto valmisteli esitystä. Maa- ja metsätalousministeriö on itse, ja myöhemmin koordinoidusti osana valtioneuvostoa, pyrkinyt vaikuttamaan EU:n REACH-asetuksen lyijypatruunoita ja kalastusvälineitä koskevaan muutoksen valmisteluun jo valmistelun aiemmissa vaiheissa, jotta lainsäädännössä olisi riittävällä tavalla otettu huomioon suomalaisen metsästyksen ja kalastuksen erityispiirteet.

Maa- ja metsätalousministeriö on myös pyrkinyt ennalta helpottamaan siirtymistä lyijystä korvaaviin luoteihin valmistelemalla metsästysasetuksen muutoksen (64/2020), joka tuli voimaan 1.3.2020. Asetukseen lisättiin lyijyttömiä luoteja koskevat paino- ja osumaenergiavaatimukset, jotka helpottavat lyijyttömien luotien laajempaa käyttöönottoa.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että komission esitys tarkoittaisi historiallisen suurta muutosta metsästyksessä ja ampumaharjoittelussa käytettävien kiväärin ja haulikonpatruunoihin lisäämällä merkittävästi niitä koskevaa käytön ja markkinoille saattamisen säätelyä.

Lyijyluodit

Maa- ja metsätalousministeriö pitää välttämättömänä, että esityksestä on – Suomen hallituksen ennakkovaikuttamistavoitteiden mukaisesti - jätetty pois lyijyluotien käytön rajoitukset ampumaradoilla. Maa- ja metsätalousministeriö korostaa, että ampumaharjoittelu ampumaradalla on eettisen ja vastuullisen metsästyksen välttämätön edellytys, mikä taas edellyttää kattavan ampumarataverkoston turvaamista. Suomessa on noin 730 ulkoampumarataa, jotka ovat valtaosin yksityisten ampumaharrastusseurojen, metsästysseurojen ja riistahallintoon kuuluvien lakisääteisten riistanhoitoyhdistysten omistamia, mutta tarjoavat samalla ampumaharjoittelumahdollisuudet viranomaisille ja reserviläisille. Ampumaradoilla lyijyluodit ammutaan taustavalliin, jossa lyijy on hallittavissa teknisillä rakenteilla, eikä niissä olosuhteissa lyijyn mahdollinen hidas rapautuminen vaaranna ympäristöä. Tämä poikkeus lyijyluotien käyttämisen jatkamiseen ampumaradoilla olisi pysyvä, mutta siitä tehdään arvio (*review*) 10 vuoden päästä.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että esitys edellyttäisi siirtymistä suurriistan metsästyksessä lyijyttömien luotien käyttöön 1,5-vuoden siirtymäajalla. Suomessa aiemmin tehdyn tutkimuksen mukaan vuonna 2021 (Pellikka ym. 2022) Suomessa jo noin puolet hirvistä, peuroista ja villisioista ammutaan kupariluodeilla. Maa- ja metsätalousministeriön käsityksen mukaan Suomessa siirtymä lyijystä pois on siis jo vapaaehtoisesti etenemässä hyvää vauhtia. Euroopan maista lähinnä vain Tanskassa on kansallisella päätöksellä jo viime vuonna

siirrytty kokonaan kivääriin luodeissa lyijyttömiin. Monissa muissa Euroopan maissa metsästetään Suomeen verrattuna saalismäärältään moninkertaisesti enemmän suurriistaa ja monissa näissä maissa lyijyttömiin luoteihin siirtyminen on vasta alussa. Lyhyt siirtymäaika voi aiheuttaa koko Euroopan runsaslukuisten suurriistan (saksanhirvi, metsäkauris, villisika) metsästysmäärien mittakaavassa Euroopan laajuisen korvaavien patruunoiden pulan, mikäli patruunateollisuus ei kykene kasvattamaan tuotantoaan nopeasti koko Euroopan kysyntää vastaavasti. Tällä voisi olla kielteisiä vaikutuksia myös suomalaisiin metsästäjien patruunoiden saantiin ja patruunakustannuksiinsa siirtymäajan päättyessä. Tämä voisi olla vältettävissä säätämällä pidemmästä siirtymäajasta.

Maa- ja metsätalousministeriö kiinnittää huomiota esityksen yksityiskohtaan, että komission (ja ECHA:n) esityksissä sallitaan myös poikkeuksena jatkaa metsästyksessä kokovaippaluotien käyttöä niissä jäsenvaltioissa, joissa tämä on esityksen valmisteluaikana ollut mahdollista. Tämä poikkeus on erittäin tarpeellinen, sillä Suomessa kivääreissä käytetään kokovaippaluoteja pienriistan metsästyksessä, kuten linnustuksessa, eikä niille ole markkinoilla tarkkuudeltaan vastaavia korvaavia tuotteita. Kokovaippaluodista ei riistanlihaan päädy lyijyä, sillä näissä luodeissa lyijy on sitkeän kuparivaipan alla ja osumassa yleensä kokovaippaluoti pysyy koossa eikä laajene tai sirpaloidu. Maa- ja metsätalousministeriö pitää erittäin tärkeänä, että tämä vallitseva käytäntö voi jatkua Suomessa. Kokovaippaluodin määritelmään sisältyisi myös avoimella kärjellä varustetut tarkkuusluodit (engl. Full Metal Jacket, including Open-Tip-Match) eli ns. OTM-luodit.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että komission esityksessä sallittaisiin myös poikkeuksena hylkeen metsästyksessä käyttää lyijyluotia jatkossa. Hylkeen metsästyksessä on tarpeen käyttää mahdollisimman tarkkaa luotia ja samalla luodin on myös oltava mahdollisimman nopeasti laajeneva, jotta ammuttava eläin kuolee mahdollisimman nopeasti, eikä aiheuteta tarpeetonta kärsimystä eläimelle. Käytännössä nämä ominaisuudet ovat tällä hetkellä saatavilla vain lyijystä valmistetuissa nopeasti laajenevissa luodeissa, joten niiden käyttö on perusteltua, eikä tämä käytännössä saalismäärältään verrattain vähälukuinen poikkeus vaaranna ympäristöä eikä riistalihan terveellisyyttä. Maa- ja metsätalousministeriö pitää erittäin tärkeänä, että tämä hylkeen metsästyksen kannalta tärkeä poikkeus toteutuu lopullisessa rajoituksessa.

Maa- ja metsätalousministeriö kiinnittää huomiota esityksen kohtaan, jossa .22 kaliiperin reunasytytteisten patruunoiden, joista merkittävimpänä pienoiskivääri .22 Long Rifle (.22 LR), lyijyluotien käyttö metsästyksessä kiellettäisiin 10 vuoden siirtymäajalla. Pienoiskiväärin lyijyluodin käytön jatkoa metsästyksessä on vaikea perustella, koska pienoiskiväärin luoti on pelkkää lyijyä, ja on mahdollista, että siitä irtoaa lyijynsiruja riistanlihaan. Olisi siksi tavoiteltavaa, että pienoiskivääriin (.22 Long Rifle -kaliiperiin) saataisiin tulevaisuudessa kehitettyä parempia korvaavia luoteja. Toistaiseksi markkinoille on tullut kaksi vaihtoehtoa (kuparipolymeeriseos- ja sinkkiluodit), mutta maa- ja metsätalousministeriön käsityksen mukaan niiden tarkkuus on lyijyluotia huonompi. Toisaalta teollisuudesta on viestitty näkemystä, että 22. LR kaliiperissa voi olla teknisesti hyvin vaikeaa – ts. erittäin epätodennäköistä - kehittää lyijyn kanssa tarkkuudeltaan yhtä hyvää korvaavaa luotia. Tämä saattaa vaikeuttaa pienoiskiväärillä metsästystä 10 vuoden päästä, kun esityksen mukaisen kiellon siirtymäaika päättyisi. Sen vuoksi olisi hyvä, jos komission esitykseen voitaisiin vielä vaikuttaa niin, että pienoiskiväärin 22. Long Rifle -kaliiberin luodeille tehtäisiin ennen 10 vuoden siirtymäajan päättymistä tarkastelu, jossa selvitettäisiin korvaavien materiaalien saatavuutta.

Esityksessä on sen lisäksi kuitenkin edelleen uusia raportointivelvoitteita kivääri- ja pistooliampumaratojen kansallisten suojaustoimenpiteiden osalta, joita tulisi hallinnollisen taakan vähentämisen näkökulmasta arvioiden välttää. Esitystä voitaisiin vielä parantaa sallimalla mahdollisuus poikkeuksena ampumaratojen ulkopuolella esimerkiksi pienimuotoisen kohdistusammunnan järjestämiseen, jos lyijy otetaan talteen esimerkiksi luotiloukun avulla.

Lyijyhaulit

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että esitys lopettaisi lyijyhaulien käytön metsästyksessä siirtymäajan jälkeen. Suomessa on jo vuodesta 1996 lähtien ollut kiellettyä käyttää lyijyhaulipatruunoita vesilintujen metsästyksessä. Sen lisäksi EU:n edellisen, vuonna 2022 voimaan tulleen lyijyhaulien kosteikkoja koskevasta kiellon johdosta, lyijyhaulien käyttökielto on jo käytännössä laajentunut kattamaan arviolta noin 30 % maan pinta-alasta eli merkittävän osan koko maasta. Jo aiemman kiellon piiriin kuuluvat kosteikot kirjovat suomalaista havumetsämaisemaa varsin kattavasti, joten näistä tekijöistä johtuen siirtyminen lyijyhauleista korvaaviin hauleihin on jo kosteikkorajoitusten vuoksi käytännössä haulikkometsästyksessä käynnissä, ja se näyttää olevan mahdollista tehdä.

Käytännössä esityksen mukaan lyijyhaulien käyttö myös rata-ammunnassa päättyisi 5 vuoden siirtymäajan jälkeen, tai pidemmän 15 vuoden siirtymäajan jälkeen, jos radoilla toteutetaan erittäin suuria ja kalliita toimenpiteitä: suojausrakenteita ja haulien keräys takaisin 3 vuoden välein. Lyijyhaulien käyttö rata-ammunnassakin päättyisi viimeistäänkin 15 vuoden kuluttua. Käytännössä nämä vaatimukset tulisivat vaikeuttamaan lähinnä haulikoilla tapahtuvaa ampumaurheilua ja kansainvälisten arvokisojen järjestämistä. Esityksessä on lisäksi yksityiskohtia, jotka olisivat hankalia käytännössä ja kuormittaisivat toiminnanharjoittajia ja viranomaisia (mm. haulikkoratojen suojaustoimenpiteet, ammuttujen haulikon lyijyhaulipatruunoiden määrän raportointivelvoitteet).

Metsästäjien haulikkoammunnan harjoittelu voidaan ampumaradoilla suorittaa jatkossa teräshauleilla, jotka ovat saatavuudeltaan ja hinnaltaan toimiva vaihtoehto savikiekkojen ammunnassa.

Lähdeluettelo:

Pellikka, J., Partanen, J., Svensberg, M. & Pigg, J. Lyijyttömien ammusten käyttö sorkkaeläinten metsästyksessä. Suomen Riista 68: 63-91 (2022).